

**1 Tõendamiskohustus****1.1 Millised on tõendamiskohustust reguleerivad normid?**

Selleks et kohus tunnistaks vaidluse poole esitatud väidet, peab pool seda tõendama seadusega ettenähtud vastuvõetava tõendamisiivi abil. See tähendab, et on olemas eri liiki menetlustoimingud, mis on rühmitatud kategooriatesse, sõltuvalt kohtumenetluse etapist.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 153 on sätestatud, et tõendada tuleb kõiki vaidluse lahendamise seisukohast olulisi vaidlusaluseid asjaolusid ja nendevahelisi seoseid, ja artikli 154 lõikes 1 on nõutud, et kumbki pool peab tõendama asjaolud, millel põhinevad tema väited ja vastuväited.

**1.2 Kas on olemas normid, mille alusel on teatavad asjaolud tõendamiskohustusest vabastatud? Millistel juhtudel? Kas tõenditega on võimalik konkreetne õiguslik eeldus ümber lükata?**

Kehtiva siseriikliku õiguse kohaselt puudub tõendamiskohustus asjaolude korral, millega seoses on seaduses sätestatud õiguslik eeldus. Tõendid konkreetse õigusliku eelduse kehtivuse ümberlukkamiseks on vastuvõetavad kõigil juhtudel, välja arvatud juhul, kui see on seadusega keelatud (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 154 lõige 2).

Lisaks sellele puudub tõendamiskohustus asjaolude korral, mis on üldsusele ja kohtule *ex officio* ilmselgelt teada ning millest kohus peab pooli teavitama (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 155).

Seoses sellega peab kohus koostama menetluse alustamisel nimekirja, milles täpsustatakse tõendamist vajavad asjaolud, ning pooled, kes peavad neid tõendama ja kellel lasub tõendamiskohustus. Kohus teeb ka otsuse poolte tõendite kogumise taotluste kohta ja võtab vastu tõendid, mis on asjakohased, vastuvõetavad ja vajalikud (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 146).

**1.3 Kui veendunud peab kohus asjaolus olema, et oma otsus sellele asjaolule rajada?**

Asjaolud, millele pooled oma väidete toetuseks viitavad, peavad olema põhistatud seadusega ettenähtud asjakohaste tõendamisiividega. Kohus peab kaaluma iga tõendit, et määrata kindlaks selle tõendusjõud (st ametliku ja eraõigusliku dokumendi erinevus).

**2 Tõendite kogumine****2.1 Kas tõendite kogumiseks on alati nõutav poole taotlus või võib kohtunik teatavates olukordades koguda tõendeid ka omal algatusel?**

Kohtumenetluses toimub tõendite kogumine asjaomase poole kirjaliku avalduse või kohtumenetluse ajal suuliselt tehtud ettepaneku alusel vastavalt vaba käsutamise põhimõtte kohaldamise eeskirjadele.

Kui aga kohus leiab, et teatavad tõendid on kohtuvaidluses asjakohased, võib ta määrata tõendite kogumise omal algatusel.

Pool täpsustab oma tõendite kogumise taotluses asjaolud ja nende asjaolude põhistamiseks kasutatavad tõendamisiivid.

Tunnistaja ülekuulamise taotluses peab pool täpsustama tunnistajale esitatavad küsimused, tunnistaja täieliku nime ja aadressi ning kuupäeva, mil pool soovib, et tunnistaja kohtusse kutsutaks.

Vastaspoolse küsitlemise taotluses tuleb täpsustada küsimused, millele poolel palutakse vastata.

Ekspertiisi taotluses tuleb märkida konkreetsete eriteadmiste valdkond, eksperdiarvamuse ese ja eksperdi ülesanne.

**2.2 Millised on järgmised sammud, kui poole taotlus tõendite kogumiseks rahuldatakse?**

Kui kohus nõustub tõendite kogumise ettepanekuga, määrab ta tõendite kogumise tähtaja. See tähtaeg algab kohtuistungist, mille käigus see määrati, ja kehtib sealhulgas ka poolele, kes ei ilmunud kohtusse hoolimata nõuetekohase kutse saamisest.

Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 131 lõikele 3 ja artikli 127 lõikele 2 peavad pooled täpsustama tõendid ja konkreetsed asjaolud, mis on nende tõenditega põhistatud, ning esitama kõik kirjalikud tõendid, mis on neile taotluse esitamise ajal ja kostja vastulause kättesaamise ajal kättesaadavad.

Kui teatavate tõendite kogumine ei ole kindel või on eriti keeruline, võib kohus vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 158 määrata tõendite kogumise tähtaja ja jätkata asja läbivaatamist ilma kõnealuste tõenditeta, kui neid ei esitata määratud tähtaja jooksul. Tõendeid võib koguda hiljem menetluse käigus, kui see ei tekita põhjendamatuid viivitusi menetluse läbiviimisel.

**2.3 Millistel juhtudel võib kohus tagasi lükata poole taotluse koguda tõendeid?**

Kohus võib tõendite kogumise taotluse spetsiaalse määruusega tagasi lükata, kui asjaolud, mida pool soovib tõendada, ei ole kohtuasjaga seotud või kui tõendite kogumise taotlust ei esitatud õigeaegselt. Kui pool taotleb asjaolu tõendamiseks mitme tunnistaja ülekuulamist, võib kohus lubada vaid mõne väljapakutud tunnistaja ülekuulamist. Kui vaidlusalust asjaolu ei tõendata, kutsutakse ütlusi andma teised tunnistajad (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 159).

**2.4 Millised on tõendamise eri viisid?**

Tsiviilkohtumenetluse seadustikuga nähakse ette järgmised tõendamisiivid:

tunnistajate ütlused, mida reguleeritakse artiklitega 163–174;

poolte antud seletused:

milles tunnistatakse konkreetset asjaolu;

mis antakse vastuseks konkreetsetele küsimustele;

poolte antud seletusi reguleeritakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklitega 175–177;

kirjalikud tõendid, mida reguleeritakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklitega 178–194:

ametlikud dokumendid;

eraõiguslikud dokumendid.

Kirjalikke tõendeid võivad esitada mõlemad pooled, kuid nende esitamist võib nõuda ka kohus. Kirjalikud tõendid võib esitada paberikandjal või elektroonilisel kujul. Viimasel juhul võib kohus lisaks väljatrükile nõuda, et dokument esitataks elektroonilisel kujul. Kui pool esitab dokumendi ära kirja, võidakse talle anda korraldus esitada ka dokumendi originaal (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 183).

Dokumendid esitatakse tavaliselt bulgaaria keeles. Kui dokument esitatakse võõrkeeles, peab sellele olema lisatud täpne bulgaariakeelne tõlge, mille pool on kinnitanud.

Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 187 piisab juhul, kui kohus saab trükitud materjale ilma raskusteta, materjalide avaldamise koha märkimisest.

Kohus võib määrata, et pooled või kolmandad isikud, kes ei ole asjaga seotud, peavad esitama teatavad kirjalikud tõendid. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklite 190 ja 192 kohaselt võivad mõlemad pooled paluda kohtul seda teha ja kohus rajab oma otsuse kõigile talle kättesaadavatele tõenditele. Kirjalike tõendite kogumiseks kolmandalt isikult tuleb kohtule esitada spetsiaalne kirjalik taotlus. Taotluse koopia tehakse kättesaadavaks kõnealusele kolmandale isikule.

Kuigi pooltel on seaduslik tõendite esitamise kohustus, võivad nad sellest keelduda, kui dokument puudutab nende endi või nende perekonnaliikmete eraelu või kui tõendite esitamise tulemusena võib neid tabada hukkamõist või nad võidakse võtta kriminaalvastutusele. Teatavate tingimuste täitmisel võib kohus anda sel juhul poolele korralduse esitada dokumendist väljavõtted.

Vastavalt siseriiklikule õigusele võivad pooled vaidlustada vastaspoole esitatud kirjaliku dokumendi ehtsuse, kuid nad peavad seda tegema enne vastuse saamist esitatud tõenditele. Kui dokument esitatakse kohtuistungil käigus, tuleb see vaidlustada enne kohtuistungi lõppu. Kui vastaspool soovib vaidlustatud dokumendi kasutada, määrab kohus uurimise selle ehtsuse kontrollimiseks. Tõendamiskohustus on dokumendi ehtsuse vaidlustanud poolel. Kui vaidlustatud dokumendil ei ole selle ehtsust vaidlustava poole allkirja, on tõendamiskohustus dokumendi esitanud poolel. Olles läbi viinud uurimise vaidlustatud dokumendi ehtsuse väljaselgitamiseks, otsustab kohus, kas dokument on ehtne või mitte. Kohus võib selle lisada asja kohta tehtavasse kohtuotsusesse (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 193 ja 194).

Ekspertiisi reguleerivad eeskirjad on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklites 195–203.

Kohus määrab ekspertiisi poole taotlusel või omal algatusel. Ekspert esitab oma arvamuse vähemalt nädal enne selle kohtuistungi kavandatud kuupäeva, kus see arvamus tuleb vastuvõetavaks tunnistada.

Kui eksperdi järeldus vaidlustatakse, võib kohus määrata ühe või mitu teist eksperti. Kohus võib ka paluda eksperdil see küsimus läbi vaadata või esitada teine arvamus.

Vaatluse ja kontrolli eeskirjad on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklites 204–206.

Kohus võib poole taotlusel või omal äranägemisel määrata vallas- või kinnisvara vaatluse või isiku kontrolli tunnistajate või kohtu määratud ekspertide juuresolekul või ilma.

Vaatlus ja kontroll on tõendite kogumise ja kontrollimise meetodid. Need kuuluvad kogu kohtu pädevusse ja neid võib delegeerida kohtu liikmele või teisele kohtule.

Kohus teatab pooltele vaatluse kuupäeva ja koha. Koostatakse vaatlusprotokoll, milles on üksikasjalikult ära toodud vaatluse tulemused, ekspertide esitatud seletused ja vaatluskohas ülekuulatud tunnistajate antud ütlused.

## **2.5 Millised on tunnistaja ütlustega tõendamise meetodid ja kas need erinevad meetoditest, mida kasutatakse eksperdi arvamusega tõendamisel? Millised on kirjalike tõendite esitamise ja ekspertiisiaruande/eksperdiarvamuse kohta kehtivad nõuded?**

Tunnistajatelt kogutakse tõendid tunnistajate ülekuulamisega. Kirjalikult esitatud tunnistajate ütlused on vastuvõetamatud. Eksperdiarvamus esitatakse kirjalikult vähemalt nädal enne kohtuistungi kavandatud kuupäeva ning seejärel kohus kuulab selle ära ja tunnistab tõendina vastuvõetavaks. Kohus ja pooled võivad esitada ekspertidele küsimusi.

## **2.6 Kas mõni tõendamisviis on teistest suurema tõendusjõuga?**

Siseriiklik menetlusõigus ei anna mõnele tõendamisviisidele suurem tõendusjõudu kui teistele. Iga tõendit kaalutakse eraldi ja tervikuna nende tõendatud asjaolude hindamise kuupäeval, mis määravad kindlaks nõude eseme ja aluse.

## **2.7 Kas teatavate asjaolude tõendamiseks on kohustuslikud kindlad tõendamisviisid?**

Teatavatel seaduses sõnaselgelt sätestatud juhtudel, näiteks õigustoimingute kinnitamisel, mille puhul on nõutav kirjalik dokument, on lubatud üksnes kirjalikud tõendid. Tunnistaja ütlused on vastuvõetamatud järgmistel juhtudel: ametliku dokumendi sisu kehtetuks tunnistamine; nende asjaolude kindlaksmääramine, mille kohta tuleb esitada tõendid kirjaliku dokumendi kujul; 5000 Bulgaaria leevi ületavate lepingute kinnitamine, välja arvatud juhul, kui lepingu pooled on abikaasad, otsesed ülenejad või alanejad sugulased, kuni neljanda astme külgsugulased või kuni teise astme hõimlased; kirjaliku otsusega pandud rahaliste kohustuste arveldamine; selliste kirjalike kokkulepete kinnitamine, mille pooleks on tunnistaja ütluste lubamist taotlenud pool, või selliste kokkulepete muutmine või tühistamine; poolelt pärineva eraõigusliku dokumendi sisu ümberlukkamine.

## **2.8 Kas seadus kohustab tunnistajaid ütlusi andma?**

Keegi ei tohi keelduda ütluste andmisest, kui ta ei ole seaduse kohaselt sellest sõnaselgelt vabastatud.

## **2.9 Millistel juhtudel võivad nad keelduda ütluste andmisest?**

Lisaks poole advokaatidele või vaidluse vahendajatele võivad ütluste andmisest keelduda järgmised isikud: poole otsesed ülenejad või alanejad sugulased, nende õed-vennad, esimese astme hõimlased, abikaasad, endised abikaasad või elukaaslased (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 166). Kohus hindab tunnistaja ütlusi kogu muu selle asja kohta kättesaadava teabe alusel, võttes arvesse kõiki tunnistaja võimalikke huvisid seoses kõnealuse asjaga.

## **2.10 Kas isikut, kes keeldub tunnistamast, võib karistada või sundida ütlusi andma?**

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 163 kohaselt peavad tunnistajad kohtusse ilmuma ja ütlusi andma. Kui tunnistajal on tegelikud põhjused mitte anda ütlusi või vastata teatavatele küsimustele, peab ta need põhjused esitama kohtule kirjalikult enne kohtuistungi, kus ta peab ütlusi andma, ning esitama vajalikud tõendid (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 167). Kohtukutse eiramise ja kohtusse ilmumata jätmise korral määratakse trahv ning kohus võib ka määrata tunnistaja sundtoomise kohtusse.

## **2.11 Kas on isikuid, keda ei saa tunnistajana üle kuulata?**

Tõendeid võib koguda kõikidelt isikutelt peale punktis 6B loetletud isikute, isegi kui nad on piiratud teovõimega või on huvitatud vaidluse tulemusest. Kohus hindab tunnistaja ütlusi, võttes arvesse tunnistaja piiratud teovõimet ja huvi.

## **2.12 Milline on kohtuniku ja poole roll tunnistaja ülekuulamisel? Millistel tingimustel võib tunnistaja üle kuulata videokonferentsi vahendusel või muude tehniliste vahendite abil?**

Kohus kutsub tunnistajad poole taotlusel või omal algatusel. Tunnistajale toimetatakse kohtukutse kätte tunnistajat kutsuva poole antud aadressil. Kui aadress on vale, määrab kohus tähtaja, mille jooksul see pool peab esitama uue aadressi.

Iga tunnistaja, kes on nõuetekohaselt kohtusse kutsutud ja sinna ilmunud, kuulatakse eraldi üle poole juuresolekul. Tunnistajat võib üle kuulata rohkem kui üks kord. Kohus hindab tunnistaja ütlusi kõigi selles asjas kogutud tõendite alusel. Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 170 teavitab kohus tunnistajat enne tema ülekuulamist valeütluste andmisega kaasnevast vastutusest ja täpsustab tema isikuandmed. Kui kohtul on kaalukad põhjused, võib ta tunnistaja üle kuulata enne kohtuistungi kavandatud kuupäeva või korraldada kohtuvälise ülekuulamise. Pooled kutsutakse ülekuulamises osalema.

Tsiviilkohtumenetluse seadustikus puuduvad tunnistajate ülekuulamist videokonferentsi või muude tehniliste vahendite abil reguleerivad sätted. Kui tõendeid tuleb koguda teises kohtupiirkonnas, võib kohus delegeerida selle ülesande kohalikule piirkondlikule kohtule (*rayonen sad*) (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 25).

## **3 Tõendite hindamine**

### **3.1 Kas asjaolu, et pool on saanud tõendid ebaseaduslikul teel, seab kohtule otsuse tegemisel piiranguid?**

Kohtuotsuse tegemisel eiratakse tõendeid, mis on saadud ebaseaduslikult või mis on osutunud valeks pärast nende vaidlustamist vastavalt kirjalike dokumentide vaidlustamise menetlusele. Sellised tõendid võib välja jätta. Sama menetlus kehtib esitatud tõendite korral, mis osutavad vaidluse seisukohast ebaoluliseks.

### **3.2 Kas minu kui poole antud seletusi võetakse tõendina arvesse?**

Poolte antud seletusi võib tunnistada tõendina, kui need antakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 176 sätestatud korras, st kui kohus on kohustanud pooli isiklikult kohale ilmuma ja andma kohtuasja asjaoludega seotud seletusi.

Viimati uuendatud: 11/02/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.